

Фолклористика

Часопис Удружења фолклориста Србије

Година осма, свеске 1-2, 2023

Темат броја

Ја, ти, ми, они у
фолклорним обликовањима

Студије и огледи
Истраживања и грађа
Научна хроника
Прикази и белешке

УДК 398

ISSN 2560-4414
e-ISSN 2560-3191
<http://folkloristika.org>
<http://folkloristics.org>

ФОЛКЛОРИСТИКА

Часопис Удружења фолклориста Србије

Година осма, број 1–2, 2023

UDC 398
ISSN 2560-4414
e-ISSN 2560-3191
<http://folkloristika.org>
<http://folkloristics.org>

FOLKLORISTIKA
Journal of the Serbian Folklore Association
VIII, No. 1–2, 2023

Editors in chief

Đorđina Trubarac Matić and Milina Ivanović Barišić (2023–)
Sonja Petrović and Mirjana Zakić (2021–2022)
Sonja Petrović and Smiljana Đorđević Belić (2016–2020)

Editorial board

Smiljana Đorđević Belić, Sonja Petrović, Sanja Ranković, Biljana Sikimić,
Boško Suvajdžić, Mirjana Zakić, Sanja Zlatanović, Branko Zlatković

International editorial board

Margaret Beissinger, Ana Martinoska, Andrey B. Moroz, Jelenka Pandurević,
Tanja Petrović, Mihai Radan, Joanna Rękas, Carol Silverman, Veselka Toncheva

Advisory board

Petko Hristov, Aleksandar Jerkov, Laura Jiga Iliescu, Bojan Jović, Marina Ju.
Martynova, Sofija Miloradović, Charalampos Passalis, Dragana Radojičić,
Krinka Vidaković Petrov

Editorial Secretary

Zorana Guja Dražeta and Ana Janjić

Serbian language proofreading

Ana Janjić

English language proofreading

Danijela Lekić

FOLKLORISTIKA is published biannually.

Publishers: Serbian Folklore Association, Belgrade; Faculty of Philology
University of Belgrade; University Library “Svetozar Marković”, Belgrade

Printed by: MAB, Belgrade

Web: <http://www.folkloristika.org> , <http://www.folkloristics.org>

E-mail: folkloristika.ufs@gmail.com

ФОЛКЛОРИСТИКА
Часопис Удружења фолклориста Србије

УРЕДНИШТВО

Главни и одговорни уредници

Борђина Трубарац Матић и Милина Ивановић Баришић (2023–)

Соња Петровић и Мирјана Закић (2021–2022)

Соња Петровић и Смиљана Ђорђевић Белић (2016–2020)

Уређивачки одбор

Смиљана Ђорђевић Белић, Мирјана Закић, Сања Златановић,
Бранко Златковић, Соња Петровић, Сања Ранковић, Биљана Сикимић,
Бошко Сувајџић

Међународни уређивачки одбор

Margaret Beissinger, Ана Мартиноска, Андрей Б. Мороз, Јеленка Пандуревић,
Tanja Petrović, Mihai Radan, Joanna Rekas, Carol Silverman, Веселка Тончева

Издавачки савет

Александар Јерков, Драгана Радојичић, Марина Ју. Мартынова,
Софија Милорадовић, Бојан Јовић, Кринка Видаковић-Петров,
Петко Христов, Laura Jiga Iliescu, Charalampos Passalis

Секретари редакције

Зорана Гуја Дражета и Ана Јањић

Лектура и коректура за српски језик

Ана Јањић

Лектура и коректура за енглески језик

Данијела Лекић

ФОЛКЛОРИСТИКА излази два пута годишње.

Издавачи: Удружење фолклориста Србије, Београд; Филолошки факултет
Универзитета у Београду, Београд; Универзитетска библиотека „Светозар
Марковић“, Београд

Прелом и штампа: МАБ, Београд

Тираж: 50 примерака

Интернет страница: <http://www.folkloristika.org> <http://www.folkloristics.org>

Е-пошта: folkloristika.ufs@gmail.com

Copyright © Израда и графички дизајн сајта: АМ Дизајн

Copyright © Логотип и корице: Омнибус, Београд

Copyright © Текстови у Фолклористици: Издавачи – Сва права задржана

Copyright © Фотографије у Фолклористици: ауторство је назначено у Изворима илустрација

Copyright © Графичко обликовање Фолклористике: Уредници

Одрицање од одговорности / Disclaimer

Садржај објављених текстова одражава искључиво ставове њихових аутора. Уредник и редакција не сnose одговорност за тачност изнетих података. Електронске адресе и линкови су тачни у тренутку објављивања ове свеске. Уредник и редакција не одговарају за трајност, тачност и прикладност линкованог садржаја.

The content of published articles reflects only the individual authors opinions, and not those of the editor and the editorial board. Responsibility for the information and views expressed in the articles therein lies entirely with the author(s). Electronic addresses and links are correct at the moment of the publication of this volume. The editor and the editorial board are not responsible for the persistence or accuracy of urls for external or third-party websites referred, and do not guarantee that any content on such websites is, or will remain, accurate and appropriate.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

398

ФОЛКЛОРИСТИКА : часопис Удружења фолклориста Србије =
Folkloristika : journal of the Serbian Folklore Association / главни и одговорни
уредници Ђорђина Трубарац Матић, Милина Ивановић Баришић
. - [Штампано изд.]. - Год. 1, св. 1 (2016)- . - Београд : Удружење
фолклориста Србије : Филолошки факултет Универзитета у Београду :
Универзитетска библиотека "Светозар Марковић", 2016-
(Београд : МАБ). - 24 cm

Полугодишње. - Друго издање на другом медијуму: Фолклористика (Online) =
ISSN 2560-3191
ISSN 2560-4414 = Фолклористика (Штампано изд.)
COBISS.SR-ID 238141196

ФОЛКЛОРИСТИКА

Часопис Удружења фолклориста Србије

ISSN 2560-4414 (Штампано издање)

ISSN 2560-3191 (Online)

Година осма, број 1–2, 2023

СТУДИЈЕ И ОГЛЕДИ

- Ђорђина Трубарац Матић, Ја, ти, ми, они у фолклорним обликовањима 11–14
- Константин Ађанин, Стилизација односа сизерена и вазала у бугарштицама 15–26
- Бојан Рајевић, Извођачко вријеме у епским пјесмама Вуковог пјевача Сава Матова Мартиновића 27–44
- Нина Аксић, Од традицијске птице до 'тића хероја рада: птице у песмама из Фолклорне збирке Етнографског института САНУ 45–62
- Милан Томашевић, Песме са градилишта ауто-пута „Братство и јединство“ из архивске збирке Етнографског института САНУ: о врстама накнадних интервенција на записима 63–88
- Иван Прашталo, Обликовање искуства Другог светског рата у склопу животне приче 89–130
- Manolis G. Varvounis, The Origins of the Urban Areas Folklore Studies in Greece: the Work of Dimitrios S. Loukatos 131–141
- Krinka Baković, O jednoj strašnoj priči za nestašnu decu: rekreiranje folklornih motiva u video-igri *The Witcher 3: Wild Hunt* – na primeru fantastičnih bića *Gospodarice Šume* 143–158
- Кристина Димовска, Метафоричноста на анабазичното и катабазичното движење во виртуелниот простор во видеоигрите *Cursed mountain, Kholat* и *Call of Cthulhu* 159–174
- Марко Стојановић, Нова питања/читања у Етнографском музеју 175–192

ИСТРАЖИВАЊА И ГРАЂА

- Зоја Карановић и Весна Ђукић, „Причекај ме, сунце на заоду, да нашијем брату нарукавље“: породичне песме из Белог Тимока (теренска грађа) 195–209
- Дејан Крстић, Обичаји на славама и заветинама у селу Дејан код Власотинца 211–227
- Јована Шћеповић, Дијалекатски текстови из некадашњег драгачевског села Лопаш 229–237
- Дуња Церовина, Теренски записи народних предања и веровања из Дубочице (Маглич, општина Краљево) 239–246

НАУЧНА ХРОНИКА

- Зорана Гуја Дражета, Тринаести међународни научни скуп *Савремена српска фолклористика XIII* (Тршић, 29. септембар – 1. октобар 2023. године) 249–253
- Смиљана Ђорђевић Белић, Допринос Удружења фолклориста Србије осмишљавању стратегија деловања у области заштите нематеријалног културног наслеђа: пројекат *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница* 255–261
- Жељко Бјељак, Јована Бранков и Ана Милановић Пешић, Пројекат *Стари народни спортови, игре и надметања – очување, преношење знања и презентација* 263–269
- Данијела Поповић Николић, *Да корен човеку човек буде*. Награде „Тихомир Р. Ђорђевић“ и „Чувар завичаја“ за 2023. годину: Димитрије Големовић – добитник награде „Тихомир Р. Ђорђевић“, Сања Ранковић – добитница награде „Чувар завичаја“ 271–273
- Мирјана Бојанић Ђирковић, О деветој регионалној научној конференцији *Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима* (Ниш-Темешвар, 20–21. октобар 2023. године) 275–278

ПРИКАЗИ И БЕЛЕШКЕ

- Бошко Сувајцић, Исходишта поезије 281–285
- Лада Стевановић, О антропологији фолклора 287–289
- Смиљана Ђорђевић Белић, Другачији поглед на фолклорне и фолклору блиске феномене у слојевима културе 291–295
- Бранко Ђупурдија, Идентитетске основе наивне уметности Словака у Србији 297–300
- Бојана Богдановић, *Снови о прошлости и традицији: Олга Бенсон* 301–304
- Биљана Анђелковић, Зборник *Савремена српска фолклористика XI* 305–309
- Ана Јањић, На путу стратегија (о)чувања наслеђа и идентитета 311–316
- Биљана Сикимић, Нови приступи истраживању паремиија 317–321
- Chiara Bozzone, *Weathered Words* 323–330
- Danijela Lekić, *Formula: A Story of a Journey* 331–335

СПИСАК РЕЦЕНЗЕНАТА 337

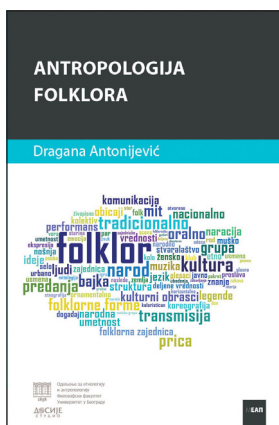
УПУТСТВА ЗА ПРИПРЕМУ РУКОПИСА 343

GUIDELINES FOR MANUSCRIPT PREPARATION 343

Приказ

О антропологији фолклора

Dragana Antonijević, *Antropologija folklora*. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu – Dosije studio, 2023, 197 str.

Књига Драгане Антонијевић је, као што сам назив каже, посвећена „антропологији фолклора“ – историји ове дисциплине, као и појмовима, теоријама, методологијама и концептима који улазе у ово динамично научно-истраживачко поље. У настојању да разложи и објасни актуелна питања и „кризу фолклора“ – појам којим се, пре свега у америчким академским круговима, означавају бројне дебате о статусу дисциплине и оних који се њоме баве – ауторка даје прегледну, јасну, а истовремено сложену и узбудљиву студију која се бави историјом фолклористике, њеним дисциплинарним развојем у различитим земљама, али и рецепцијом у свакодневици, као и превазилажењем заблуда у које су научници каткада западали.

Уочавајући разлику између књижевног и антрополошког приступа фолклору, ауторка наглашава како се из антрополошке перспективе фолклор схвата као

dinamički komunikacijski proces u trajanju, u neposrednom socijalnom i kulturnom okruženju, kao kulturna produkcija i repodukcija različitih sadržaja primerenih folklornom načinu izržavanja. Antropologija smatra da je folklor koliko tradicionalan i konzervativan s jedne strane, toliko i savremen i fleksibilan s druge strane, stvarajući nove forme pod uticajem modernog načina života i modernih tehnologija (Antonijević 2023: 12).

За антрополошку перспективу пресудан је контекст у коме фолклор настаје, али и у коме се преноси, а важно је и шта он значи за групе и заједнице у којима се ствара и трансферује, представљајући

одраз друштвених вредности. С једне стране фолклор дефинише и потврђује доминантне друштвене вредности, а с друге отвара простор за исказивање супротних, неприхватљивих садржаја, уколико би се изражавали ван одређеног контекста. Како ауторка наглашава, групе које су предмет проучавања фолклора су бројне и веома различите, одређене разноврсним критеријумима (од географских и религијских до економских, интересних, професионалних, генерацијских, окупљених око хобија или интересовања итд.), а важно је да се у оквиру групе негују међусобно специфични односи. Поред Дандесовог концепта фолка као независног ентитета који се односи на различите групе модерних друштава, објашњене су и „мале групе“, према Герију Алану Фајну.

Књигу чини осам већих целина, тј. поглавља, а то су: 1) *Шта је у имену?* 2) *Ко је фолк и шта је лоре?* 3) *Оралност*, 4) *Функције и димензије фолклора*, 5) *Жанр и фолклорни наративи*, 6) *Фолклоризам и лажни фолклор*, 7) *Методолошки приступи у проучавању фолклора*, 8) *Зашто фолклористика нема своју велику теорију?* Прво поглавље поставља питања настанка дисциплине и бави се проблемима терминологије, при чему се ауторка укратко осврће и на домаћу историју фолклористике. Оно што је видљиво из овог не тако опширног поглавља јесте јасноћа којом Драгана Антонијевић објашњава у научном пољу којим се несумњиво годинама бавила и кроз које се креће са лакоћом.

Друго поглавље, посвећено концептима „фолк“ и „лоре“, бави се не само комплексношћу ових појмова већ и немогућношћу свођења једног динамичног научног поља на дефиницију (која ограничава уместо да проширује), онако како се и сама фолклористика развија. Стога Драгана Антонијевић усваја став Елиота Оринга да су за истраживаче далеко важнији различити концепти и перспективе него дефиниција. Поглавље посвећено оралности, као једној од главних карактеристика фолклора, бави се усменим извођењем на трагу Аксела Олрика, али и теоријом Милмана Перија и Алберта Лорда, као и радом Валтера Онга. У четвртном поглављу, посвећеном функцијама и димензимаја фолклора, кључно је схватање Вилијама Баскома о два потпуно супротним функцијама фолклора. Једна од њих је одржавање трајности културе и друштвеног поретка, а друга потпуно супротна – преиспитивање и пркос према доминантним вредностима и ставовима. Управо овој другој, компензаторској димензији фолклора припадају хумор, фантастика, хорор и опсценост, којима се ауторка подробно бави.

Пето поглавље, посвећено жанру и фолклорним наративима, полази од Бахтинове теорије која подразумева „kontekstualnu, socijalnu i ideološku dimenziju žanrova“ (Antonijević 2023: 86) и њихову двоструку оријентацију према стварности – спољашњу и унутрашњу. Прва се односи на друштвени контекст, а друга на тематику. У даљем тексту

ауторка се бави легендама и предањима, урбаним легендама, личним причама и животним историјама, тј. оним што чини ове наративе фолклорним и важним за антропологију. Наставак књиге посвећен је фолклоризму и лажном фолклору, тј. начинима на који се фолклор комерцијализује у оквиру индустрије туризма, што је осветљено без банализације и из различитих углова.

Последња два поглавља теоријски су најузбудљивија и најсложенија. Бавећи се различитим методолошким приступима, ауторка преиспитује методолошке прапочетке и почетке дисциплине (Финска школа и историјско-географски метод) како би се подробније позабавила структуралистичким приступима (Владимира Пропа, Алжирдаса Гремаса, Париске школе семиотике, Алана Дандеса и структурализмом у америчкој фолклористици), са посебним фокусом на финесе у приступу фолклориста који су се бавили пре свега књижевношћу, тј. текстом, и оних који су неговали антрополошки приступ, те су као систем, тј. структуру, посматрали шири друштвени контекст. Кроз преиспитивање кризе науке о фолклору у Америци, закључно поглавље враћа се питању недостатка „велике теорије“ у фолклористици.

И поред бројних питања која поставља, различитих теоријских и методолошких приступа које објашњава, ова књига чита се лако. Само особа која се тако дуго бави фолкористиком – и у истраживачком и у педагошком раду – могла је написати тако прегледну и јасну, а опет тако слојевиту и интересантну књигу као што је *Антропологија фолклора*.

Лада Стевановић / Lada Stevanović
Етнографски институт САНУ, Београд/
The Institute of Ethnography SASA, Belgrade
E-mail: lada.stevanovic@ei.sanu.ac.rs
<https://orcid.org/0000-0003-4097-3096>

Примљено/Received: 10. 10. 2023.
Прихваћено/Accepted: 12. 10. 2023.